

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Нели Стоянова Корсун, дмн,

член на научно жури, определено със заповед № 336 от 18.09.2024 г.

на Директора на НЦЗПБ

относно: процедура за защита на дисертационен труд на Живка Стефанова Гецова - редовен докторант в Отдел Епидемиология при НЦЗПБ

на тема „РИСК КОМУНИКАЦИИ ПРИ COVID-19 И ПРОУЧВАНЕ ВЛИЯНИЕТО НА МЕДИИ, СОЦИАЛНИ МРЕЖИ И ЗДРАВНИ СИСТЕМИ ВЪРХУ ПОПУЛАЦИОННОТО ПОВЕДЕНИЕ И ПРЕВАНТИВНИТЕ МЕРКИ”

за придобиване на образователна и научна степен „доктор” в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.1. Медицина, научна специалност „Епидемиология“;

Научни ръководители: доц. д-р Димитър Шаламанов, дмн и

проф. д-р Ива Христова, дмн

Като член на научното жури декларирам, че нямам с докторантката общи публикации и участия в научни форуми и проекти.

Актуалност на темата на дисертационния труд

Пандемията от COVID-19, най-голямата през последните 100 години, причини огромен брой човешки жертви и сериозни последици в различни области на човешкото общество. Въпреки че пандемията вече отшумя, уроците които научихме от нея ще бъдат полезни при следващи срещи с новопоявяващи се патогени, представляващи сериозен проблем за индивидуалното и обществено здраве. Комуникациите между управляващите кризата и обществото по време на пандемията, медиите и социалните мрежи имаха безспорно голямо влияние върху популационното поведение и превантивните мерки. Ниското ваксинационно покритие в България с ваксини срещу COVID-19 в голяма степен се дължеше на недобрите комуникации между здравните власти и населението, както и на противоречивата информация в официалните медии и социалните мрежи относно ползите от ваксините, което позволи в страната да се развихрят силни антиваксинални движения. Пандемията показва, че готовността за съблюдаване препоръките на здравните власти зависи пряко от доверието на обществото в институциите и от информационния обмен. Липсата на научни разработки у нас относно значението на риск комуникациите при новопоявяващи се здравни заплахи, влиянието на медии, социални мрежи и здравни системи определя актуалността и значимостта на дисертационния труд.

Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд е структуриран съгласно изискванията на Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ).

Той е с впечатляващ обем от 257 стр. Съдържа: заглавна страница; съдържание (3 стр.); използвани съкращения (1 стр.); въведение (3 стр.); литературен обзор (38 стр.); цел и задачи (1 стр.), материали и методи (25 стр.); резултати и обсъждане (105 стр.); заключение (1 стр.); изводи (1,5 стр.); приноси (1,5 стр.); публикации и участия в научни форуми (1 стр.); библиография (50 стр.); приложения (25 стр.). Съотношението между отделните раздели на дисертационния труд отговаря на приетите изисквания.

Преглед и оценка на дисертационния труд

Във *въведението* се дава характеристика на риск комуникацията с обществото и се анализира нейното значение като елемент от готовността за опазване на общественото здраве и справянето със социални проблеми при възникнали здравни заплахи. Акцентирано е на необходимостта от оценяване комуникацията по време на разпространение на респираторните инфекции с пандемичен потенциал, към които се отнася COVID-19, както и на особено опасните вирусни хеморагични трески, към които спада Ebola.

Литературният обзор е подробен, информативен, компетентно написан, структуриран в няколко раздела. В началото са разгледани особеностите на епидемичния процес при респираторни и трансмисивни инфекции с елемент на новопоявяване и потенциал за трансгранично разпространение. Изключително задълбочено, позовавайки се на множество литературни източници, докторантката проследява развитието на пандемията от COVID-19, характеристиките на патогена като биологична компонента на епидемичния процес, ролята на социалните фактори за разпространението на SARS-CoV-2, както и на техническия и научния прогрес в областта на медицината при справяне с тази инфекция. Значително място е отделено също на характеристиките на епидемичния процес при четири вирусни хеморатични трески с потенциал за трансгранично неконтролируемо разпространение: Marburg, Ebola, Lassa и Кримска-Конго хеморагична треска. Втора глава в обзора е посветена на обществените нагласи по отношение мерките, предприети от общественото здравеопазване: нагласи спрямо наложените през 2020 г. нефармацевтични мерки за ограничаване разпространението на SARS-CoV-2 и колебливост при приемане на нови ваксини. Подчертано е значението на добрата информираност сред обществото относно постиженията в медицинската наука и високите нива на социално доверие при формиране на обществените нагласи и индивидуалното поведение. Липсата на доверие в институциите и фармацевтичната индустрия се разглежда като определящ фактор за негативната нагласа към ваксинопрофилактиката, особено в България. За нея допринасят също притеснения относно безопасността и ефективността на ваксините. В следващите глави от обзора подробно са характеризирани особеностите на риск комуникациите, институционалните подходи за справяне със здравни кризи и ролята на медиите в риск комуникацията по повод на новопоявяващи се патогени. Обзорът е изключително увлекателен, написан на много добър научен стил и предлага множество решения относно риск комуникациите при справяне с бъдещи здравни кризи.

Собствените проучвания на докторантката започват с глава 3. *Цел и задачи*. Целта на дисертационния труд е проучване съдържанието на риск комуникацията, подавана към обществото чрез официалните комуникационни канали по повод заплахи от инфекциозните агенти като SARS-CoV-2 и вируса на Ebola, и да се оцени нейната роля в епидемичния процес. Задачите са ясно формулирани и разделени в 3 групи: свързани с епидемиологични изследвания, медийни изследвания и с поведение и нагласи, произтичащи от информационния обмен.

Материалите и методите, използвани за постигане на целта и задачите в проучването, са описани изключително подробно. Използвани са множество източници на данни – национални и международни. Методите са подбрани правилно с оглед на поставените задачи, като за всеки метод е дадено обяснение на смисъла от използването му. Анализите се базират на съвременни статистически методи от най-високо ниво.

В началото на раздела *„Резултати и обсъждане“* докторантката анализира основни епидемиологични характеристики на COVID-19 пандемията – за заболяемост, смъртност, хоспитализации, брой изследвания и строгост на мерките по време на Делта и Омикрон вълните, като сравнява българските данни с тези в Европейския съюз (ЕС). В края на подраздела представя задълбочено обсъждане и анализ на наблюдаваните различия. Пониската заболяемост по време на Delta вълната в България се свързва с ваксиналния имунитет, докато натрупването на естествен имунитет по време на същата вълна потиска циркулацията на Omicron.

Докторантката сравнява заболяемостта от COVID-19 сред военнослужещите и цивилното население и установява по-високи нива на заболяемост при военните контингенти, което се обяснява с по-високата плътност и по-интензивните контакти между тях. Подобни наблюдения са направени и в други страни.

Живка Гецова задълбочено анализира връзките между нивата на заболяемост от грип/ОРЗ и COVID-19 в някои региони на страната с гъстотата на населението, възрастовата структура и покритието с ваксини срещу COVID-19. Установява, че демографските структура не оказва съществено влияние върху нивото на заболяемостта за разлика от ваксинационния обхват.

Значителна част от дисертационния труд е посветена на ролята на медиите в борбата с инфекциозните заболявания, като обекти на изследванията са две тежки, новопоявили се инфекции (Ебола и COVID-19). Изследвани са множество аспекти в отразяването на заплахите от тези нови инфекции в централните новинарски емисии на Българската национална телевизия – продължителност на предаванията, начално време на емисиите, включване на различни категории интервюирани лица, месечна динамика, географски фокус, микротема, рамки на новините (медицински, социално-политически, човешки интерес) и тяхната честота, позициониране на новините за инфекции в новинарските емисии и др. Проведени са трудоемки анализи и сравнения с новинарските емисии в други страни, изискващи голяма прецизност, огромен запас от информация и опит в областта на медиите.

В последната глава от раздела „Резултати и обсъждане“ докторантката представя резултатите от анкетно проучване „Комуникация по време на здравна криза“, проведено в България, Югоизточна Европа и Португалия с участието на медици, фармацевти и журналисти. Анализирана е оценката от различните участници на активността на оперативните структури за управление на пандемията и доверието към тях; предпочитаните източници на информация, връзките между възрастта/професията и информационните канали; източниците, използвани за информация в специализираната практика на здравните служители (медици и фармацевти); използваните платформи за достъп до информация (електронни медии, онлайн медии, социални мрежи и печатни издания) и др. Установени са статистически значими взаимовръзки между възрастта/професията и избора на информационни канали.

На базата на проведеното анкетно проучване са изследвани компетентностите в областта на риск комуникациите. Анализирана е самооценката на компетентностите за водене на риск комуникация по географски признак и възрастови групи, самооценката на познаването на източниците на надеждна информация; нуждите за обучение на тема риск комуникация. Анализирано е възприятието сред респондентите на институционалната риск комуникация и адекватността на медийното съдържание, готовността за сътрудничество между здравните работници и медиите, свободата на медиите да представят информация относно COVID-19, прозрачността на журналистиката и доверието към медиите и др.

Раздел „Резултати и обсъждане“ завършва със *заключение*, в което са обобщени основните резултати, постигнати в изследванията. Направени са 10 *извода*, които отговарят на поставените задачи и представят в синтезиран вид огромния обем разностранни проучвания и анализи.

Накрая на дисертационния труд, под формата на приложение № 3, Живка Гецова представя стройна стратегия за оптимизиране на риск комуникацията при новопоявяващи се инфекции. В стратегията са очертани няколко аспекта и направления: предизвикателства и възможности по отношение на риск комуникацията, цели и задачи, методология за провеждането, управление на социалните медии и осъществяване на обратна връзка, стратегически партньори, етапи в разработване на риск комуникационната стратегия (подготовка, организация, мониторинг и оценка, основни съобщения през острата фаза на епидемия, идеи за съдържание по отношение на различните комуникационни канали, основни действащи лица и SWOT анализ на комуникационната среда). Представената стратегия би могла да служи като ценно ръководство при осъществяване на риск комуникацията по време на бъдещи епидемии и пандемии, причинени от новопоявяващи се инфекциозни агенти.

Приемам посочените от дисертантката приноси с оригинален, потвърдителен и научно-приложен характер.

Използваните *литературни източници* са впечатляващ брой - 590, от които 28 са от български автори (на български и английски език). Над 75% от публикациите са от последните 10 год. (2015-2024 г.). Повечето публикации са от периода след началото на COVID-19 пандемията.

Оценка на автореферата

Авторефератът е с обем 56 стр. Съдържанието му представя в синтезиран вид основните резултати от дисертационния труд.

Публикационна активност и съответствие с минималните национални изисквания

Във връзка с темата на дисертацията има отпечатани 3 пълнотекстови научни публикации. Две от публикациите са в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация: „Academic Journal of Health Sciences“ и „Обща медицина“. Третата статия е публикувана в списание „Превантивна медицина“ с ISSN 1314-5681, което се реферира в база данни "Българска медицинска литература". В две от публикациите дисертантката е първи автор. Тя събира 31 точки по показател Г и покрива минималните национални изисквания за придобиване на образователната и научна степен (ОНС) „доктор“, посочени в Правилника за прилагане на ЗРАСРБ (изм. и доп., ДВ, бр. 15 от 19.02.2019 г., изм. ДВ, бр.76 от 05.09.2023 г.): група А (дисертационен труд – 50 точки) и група Г (изисквани 30 точки). Тя покрива и специфичните изисквания към кандидатите за придобиване на ОНС «доктор» в НЦЗПБ.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Живка Стефанова Гецова е актуален, блестящо изпълнен и оформен. Препоръчвам на докторантката да оформи труда си в монография, тъй като в България липсват подобни научни разработки, които биха били полезни при управлението на бъдещи здравни кризи. Дисертационният труд показва, че докторантката притежава задълбочени теоретични знания по темата на дисертацията и способност за самостоятелни научни изследвания. Дисертационният труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ (обн. ДВ, бр.38 от 21.05.2010 г., изм. ДВ, бр.102 от 23.12.2022 г.), на Правилника за прилагането му и на Правилника на НЦЗПБ. Давам положителна оценка и предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Живка Стефанова Гецова образователната и научна степен „Доктор“ в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.1. Медицина, научна специалност Епидемиология.

18.10.2024 г.

.....

/проф. д-р Нели Корсун, дмн/

Член на научното жури: проф. д-р Нели Стоянова Корсун, дмн

Научна специалност: Вирусология

Национална референтна лаборатория „Грип и ОРЗ“,

Отдел Вирусология, Национален център по заразни и паразитни болести